

RAJKO GRLIĆ

Rajko Grlić nedavno je proslavio 70. rođendan, a njegov posljednji film "Ustav Republike Hrvatske" hrvatski je kandidat za nominacije za europskog Oscara

Razgovarala: Željka Makanec Fotografija: Vesna Lalić, PR



Europska filmska akademija uvrstila je već nagrađivani film Rajka Grlića "Ustav Republike Hrvatske" na listu 51 najboljeg europskog filma 2017. i u utrci je za nominaciju za europskog Oscara. Iza njega je bogata filmska karijera, već neko vrijeme živi na relaciji Hrvatska – SAD, a uskoro bismo ga češće mogli vidati u Istri, gdje je bio i kada smo radili ovaj intervju.

Kako ste reagirali kad ste čuli vijest o potencijalnoj nominaciji i što bi za Vas značio europski Oscar?

Vijest me razveselila, kao i sva priznanja i nagrade. Na jednoj strani tetoše ego, a na drugoj izravno ili neizravno pomažu filmu. No što se tiče vjerojatnosti oko ulaska u završnu nominaciju – ona je minimalna, gotovo nikakva. Svaka velika zemlja ima pet do

šest stotina članova akademije, tako da nas iskustvo uči da filmovima iz malih zemlja nije dana velika šansa da pobjeđuju u tom natjecanju. Ali što je, tu je. I ovo veseli, i ovo će donijeti još neku distribuciju, još nekog gledatelja.

Jeste li možda Vi ili Ante Tomić dobili i nekih negativnih komentara, poziva nezadovoljnika nakon prikazivanja filma i kako inače reagirate u takvim situacijama s hejterima i neistomišljenicima?

O da. I to, koliko je meni poznato, jedino kod kuće, ovdje u Hrvatskoj. Bilo bi nenormalno da nije tako. Uostalom, kada ste dugo u tome poslu, u maloj zemlji, manje-više znate tko će kako reagirati ili pisati o filmu i prije no što ste ga snimili. Iznimke su vrlo rijetke. Evo jedne; tko bi očekivao

da će kaptolski "Glas koncila" tako zdušno hvaliti film "Ustav Republike Hrvatske", a "Novosti", list srpske zajednice, doslovno pokopati film. Vidite, to su iznenađenja koja vesele.

Uostalom; prva rečenica prve zagrebačke kritike filma "Samo jednom se ljubi", objavljene u "Poletu", glasila je otprilike ovako: "Ovo je najgori hrvatski film ikad snimljen." Film je zatim ušao na "Filmski festival u Cannesu", bio je izabran među 10 filmova godine, spominje ga manje-više svaka filmska enciklopedija svijeta... Nepredvidivi su putovi filma. Kada sam bio mlađi, to me znalo boljeti, no danas mi godine daju mir kojim to probavam.

Što biste izdvojili kao osnovne razlike između europskog i američkog Oscara i jeste li ikad priželjkivali i američkog Oscara?

Američki Oscar je nagrada kojom američka filmska industrija nagrađuje američku filmsku industriju, sebe samu. I za ukras, postoji jedna kategorija i za ostatak svijeta. Nagrada europske filmske akademije zamišljena je kao nagrada u kojoj mali obrtnici nagrađuju male obrtnike. Tu je jedina neizbježna, kao što sam već rekao, to što taj mali obrtnik uglavnom mora biti iz velike zemlje. A jesam li sam priželjkivao Oscara? Da, kao klinac koji je radio amaterske filmove. Kasnije sam shvatio da me mali obrt više zanima od industrije. Biti postolar koji u kutu mračne radionice radi svoje cipele uvijek mi je bilo uzbudljivije od toga da budem radnik na pokretnoj traci u blještavoj tvornici cipela. S druge strane, valja reći da niti jedan moj film nikada nije, niti će biti izabran kao nacionalni predstavnik za tu nagradu. Ni u ovom, a ni u onom bivšem režimu za tako nešto nisam imao dovoljno "društvene podobnosti".

Kojega holivudskog glumca biste voljeli ugostiti na nekom svom filmu?

Genea Hackmana, Morgana Freemana, Annette Bening... Uh, ima ih.

„Ustav Republike Hrvatske” govori o nacionalizmu, međuljudskim odnosima, mržnji, ljubavi, klišejima i predrasudama kojih, nažalost, u RH ima sve više. Što Vas trenutačno najviše ljuti i zabrinjava u RH i ima li neki klišeji ili predrasuda s kojom ste se Vi osobno morali suočiti?

Pa najviše me zabrinjava taj nas sretni povratak u nesretnu prošlost. To da politika ponovo igra na kartu mržnje. To da smo jedina europska zemlja koja je, predvođena crkvom, uspjela preokrenuti svoju historiju i iz redova pobjednika ponosno uskočiti u redove gubitnika. To da se u Zagreb vratila ideologija onih koji su iz njega mučki pobjegli 1945. I da je, kao prvo i najvažnije, skinula ploču koja je bila gradski simbol antifašizma. Sve to ne bi ništa značilo, ili vrlo malo, da taj zadah trule prošlosti direktno ne tjera svakog svojom glavom mislećeg mladog čovjeka i ženu da u masovnom broju bježe iz Lijepe Naše. Političari ne žele vidjeti tu uzročno-posljedičnu vezu jer im za glasačku mašinu ti školovani, mladi i željni života uostalom ni ne trebaju. Dapače, samo smetaju.

Koga ili što biste izdvojili u Vašem životu kao glavni razlog za to što ste postali čovjek koji živi tamo gdje radi i to ono što voli, odnosno da niste upali u zamku domoljublja, a možda i netolerancije?

Mislim da to mogu prije svega zahvaliti majci i ocu. Prošli su svašta, i ratove i zatvore u nekoliko režima, ali nisu izgubili razboritost, prezirali su mržnju, imali su sjajan smisao za humor;

otvorenost prema novom, i vjerovali su da čovjek, ako nešto stvarno želi, to može i ostvariti.

Kakvu sliku o RH imaju Vaši inozemni kolege, prijatelji, studenti i što Vas najčešće pitaju vezano uz Hrvatsku?

Nažalost, ne baš najbolju. Mnogi nas vide kao zemlju pretjerano okrenutu prošlosti, kao zemlju netolerancije. Čude se kako tako mala siromašna zemlja troši toliko novaca na naoružanje, a nema za obrazovanje i kulturu. Pitaju se zašto se tako slijepo priklanjamo Poljskoj i Mađarskoj, najrigidnijim europskim državama, i uz to orgazmično gledamo povampirenog Trumpa. Zašto ne želimo biti dio Europe i u toj zajednici tražiti svoju sudbinu? Nažalost, sve to se izvana vidi puno jasnije nego iznutra. Ali uza sve to, svi su očarani ljepotom naše zemlje, morem, plažama, jezerima... Svime onime u čemu mi, danas živeći, nemamo puno zasluga.

Dana 2. rujna proslavili ste 70. rođendan. Kako ste ga obilježili i što ste zaželjeli tim povodom?

Dobrim vinom, dobrom hranom i dobrim veseljem.

Kad pogledate unazad, ima li nešto što biste napravili drukčije i imate li možda koju neispunjenu želju kojom se planirate pozabaviti?

Imao sam neku ludu sreću da sam u životu uspijevao raditi ono što mi se radilo i da sam manje-više bio na mjestima na kojima mi se bivalo. Ili možda, rekao bi skeptik u meni, barem sebe uspješno uvjerio da je to tako bilo. Mirno gledam prema naprijed, ne nosim vreću neostvarenog, ne muče me neke velike frustracije.

Budući da ne živite blizu, kako uz posao i putovanja održavate odnose s obitelji i kako ste se snašli u ulozi djeda?

Za sada vrlo dobro. Jedino su putovanja, zahvaljujući godinama, sve teža. A što se unuka tiče, tu će se brojno stanje uskoro povećati – uz djevojčicu, dolazi i dječak.

Dio vremena živite i radite u SAD-u. Osjećate li i Vi promjene u svakodnevnom životu od kada je na vlasti Donald Trump? Jeste li ondje ikada osjetili da je problem to što ste iz Hrvatske?

Trump je dokaz kako su demokracije krhke kada je novac u pitanju. To je očito čovjek koji je histerizirao Ameriku. Ali Amerika se, za razliku od nas, ne miri tako lako s revanšizmom i mržnjom. Debeli je sloj Amerike koja to ne želi i koja to svakodnevno pokazuje. Što se mene osobno tiče, nikada nisam osjetio ni najmanji trag netrpeljivosti zato što nisam tamo rođen. Amerika je i u tome puno tolerantnija od nas. To što je trenutačni vladajući sloj netolerantan i što rasipa mržnju ne znači da tako radi i cijela zemlja.

Predajete filmsku umjetnost na Sveučilištu u Ohiju. Kakvi su Vaši studenti i koji su bili njihovi komentari na film "Ustav RH"?

Posljednje dvije godine na Ohio University s četiri mlada redatelja, post-diplomanta, iz Irana, Turske, Columbije i SAD-a, radim, tj. oni rade u mojoj Master Classi, cjelovečernji igrani film. Nakon godinu i pol rada na scenariju, film je ovo ljeto snimljen i sada je u početnoj fazi post-produkcije. "Ustav Republike Hrvatske" je tamo imao gala benefit premijeru na kojoj smo prikupili pristojan novac za njihov film. A što se "Ustava" tiče, da, mislim da su zadovoljni. Ali bilo bi krajnje neukusno ▶



Kadrovi iz filma "Ustav Eepublike Hrvatske" koji je osvojio nominaciju za europski Oscar

- ulaziti u raspravu o vlastitom filmu sa svojim studentima. To se jednostavno ne radi. Ne dovodi ih se u tako neugodnu poziciju da hvale ili kude svog profesora.

Bili ste umjetnički direktor "Motovunskog filmskog festivala" i radite s ljudima iz cijelog svijeta. Ističete da je snimanje igra. Igraju li se Vaši kolege dovoljno i vidite li neke osnovne razlike između razmišljanja domaćih i stranih autora?

Već dugo nisam umjetnički direktor "Motovunskog festivala". Prije sedam, osam godina umirovio sam sâm sebe i otišao s *pythonovskom* titulom "Umjetnički direktor u zasluženoj mirovini". Od tada do danas to radi Igor Mirković. I to svake godine sve uspješnije. Što se igre tiče, da, mislim da se moji kolege ne igraju dovoljno. "Motovun" je bio pokušaj da se igra uvede kao stvaralački modus, da se unese ludizam u našu vrlo ozbiljnu i ponekad pretjerano užtogljenu kinematografiju. Nažalost, nismo u tome baš uspjeli.

Izjavili ste kako bi "Pula film Festival" trebalo mijenjati na način da više koristi hrvatskom filmu. Koje su ključne stvari koje biste Vi promijenili da možete?

Ovo zadnje izdanje "Filmskog festivala u Puli", nažalost, nije bilo uspješno. Otjeralo je i publiku i one koji stvaraju filmove. Ukratko - bio je daleko ispod današnjeg nivoa hrvatskog filma. Svojim tvrdoglavim konceptom o premijerama koje ne zabrinjavaju nikoga osim selektora, prikazivanjem bezbroj stranih filmova koji stoje puno, a imaju malo publike, pretvoren je u nešto što ne koristi hrvatskom filmu. Festivala s tako šarenim programom u Hrvatskoj ima više od 50-ak i šteta je za to trošiti Pulu s takvom tradicijom i tako prekrasnim gledalištem kao što je Arena. Ali da skratim; moje viđenje tog festivala je vrlo jednostavno; po meni bi festival trebao trajati tri dana, jedan vikend. U Areni bi se prikazalo šest najkomunikativnijih hrvatskih filmova, a u dvorani ostali. Gosti bi bili svi oni koji aktivno rade na hrvatskom filmu, stotinjak profesionalaca kojima se omogućava da zajedno provedu tri dana, da razgovaraju, dogovaraju, maštaju, pripremaju. I da, na kraju, svaka struka unutar kinematografije izabere svog nosioca Zlatne arene. Ukratko, festival 100 % posvećen hrvatskom filmu i pri tome puno jeftiniji od današnjeg izdanja. A onda, da

bi se nešto i zaradilo, napraviti u Areni vikend holivudskih hitova, vikend europskog filma, glazbenog filma... No, bojim se da to više nije moja briga. To moraju urediti oni koji počinju svoj put kroz film. Moraju se malo pobrinuti o svom okolišu, inače uskoro neće imati za koga raditi filmove.

Najavili ste da razmišljate o završetku američke priče i o povratku u RH. Kada mislite da bi bilo realno da to učinite i što mislite na što će Vam se biti najteže priviknuti nakon povratka?

Godinama pokušavam živjeti i tu i tamo. Kod kuće sam i tu i tamo, a istovremeno stranac i tu i tamo. Godine govore da je vrijeme za vratiti se kući, ali... Nije lako napustiti Ameriku. Uvuče se čovjeku pod kožu.

Za mjesto povratka navodite Istru, zašto baš Istru?

Zagreb i Istru. Zagreb je moj rodni grad, Istra je moja "izborna domovina".

Nedavno ste završili i jedan dokumentarac. Imate li planove za sljedeći film, odnosno na čemu sada radite?

Ante i ja igramo se jednom idejom, ali to je još uvijek u fazi ispitivanja, pipanja, gledanja kuda i kako, zašto i s kim. No, prije svega toga moramo naći dobar odgovor na osnovno pitanje – trebamo li ući u još jedan film?

Što Vas koči u pozitivnom odgovoru na pitanje trebate li ući u još jedan film?

Saznanje da bi za film sljedeće dvije do tri godine trebalo ići na razne natječaje, pisati milijun i jedno objašnjenje, koncepciju... Tražiti uokolo novac, objašnjavati, kukati, plakati... Najpreciznije rečeno; ne znam može li mi želudac to još jednom izdržati.

Imate li uopće slobodnog vremena i kako ga najčešće provodite?

Meni je ono što radim bio i rad i slobodno vrijeme. Ali da vam ipak pristojno odgovorim – u posljednje vrijeme vraćam se mladenačkoj strasti - kuhanju. I za jednog *born again chef*a nisam loš.

Koji je Vaš kulinarski specijalitet?

Gulaš od veprovine u crnoj čokoladi.